

MÉG EGYSZER: JOGÁSZ ÉS SZAKEMBER

SZAKTISZTVEISELŐ — JOGÁSZTISZTVEISELŐ címen egy közlemény jelent meg a Magyar Szemle egyik legutóbbi számában,¹ amely a két tisztviselőtípus kritikája után a jogásztisztviselő mellett száll síkra. Sok érdekes és helytálló megállapítása dacára is egy hibát kellett e cikkben felfedeznünk és pedig azt, hogy ha névaláírás nélkül jelent volna is meg, bármely figyelmes olvasó felismerte volna rajta egy jogásztisztviselő kézvonásait. Némi elfogultság érezhető ki belőle az állami adminisztráció nem jogász munkásaival szemben és egyúttal a jogászi diploma gyakorlati értékének erős túlbecsülése is jellemzi. Ez azonban ma már nemcsak az illusztris író magánvéleménye, hanem egy meglehetősen széleskörű réteg közvéleményeként is egyre sűrűbben jelentkezik. Ahogy az idézett cikk szerint a szaktisztviselők lenézik a jogászokat, épúgy a jogászok is rossz véleménnyel vannak a szaktisztviselők használhatósága tekintetében, míg a vulgárisán a jogász fogalma alá vont két tudományág: a jogtudományok és államtudományok doktorai közül az előbbieket szintén lenézik az utóbbiakat — nem tekintve őket egyenértékű komoly jogászoknak. Az alapvető igazságtalanság e sokféle értékelést tekintve abban rejlik, hogy egyrészt mindegyik általánosít, másrészt pedig, hogy saját diplomájának gyakorlati értékét mindegyik fél messze túlbecsüli.

A fejlődés útja az emberi tevékenység egész területén egyaránt, de elsősorban a tudományok terén, a specializálódás felé vezet és ez egyúttal fokról-fokra devalválja a tudományos oklevelek gyakorlati értékét. Már ma is ott tartunk, hogy bármely nem „csalárd módon minősítő“, hanem akár a leglelküismeretesebb szemináriumi munka árán megszerzett doktori diploma tulajdonosa is specializált továbbképzés nélkül alig indulhat neki siker reményében az életnek, sőt nem egy állami alkalmaztatás és magánfoglalkozás is további tanulmányokat is feltételező újabb minősítő vizsga letételéhez van kötve. E révén az egyetemi tanulmányok elvégzését bizonyító oklevél gyakorlatilag inkább csak azt igazolja, hogy az illető bizonyos általános, de csak nagyon általános műveltség megszerzésén felül megismerkedett a rokontudományágak egy bizonyos körének alapfogalmaival és ezáltal képessé vált ezen tudományok valamelyikének egyénileg való továbbművelésére. Ha így fogjuk fel az egyes diplomák jelentőségét, szembe-tűnővé válik, hogy azok alapján igazságos és objektív összehasonlítás

¹ Weis István: Szaktisztviselő — jogásztisztviselő, Magyar Szemle 1930, X. kötet, 149. l.

alig eszközölhető, mert minden diploma gyakorlati értékét az adja meg, vajjon a tulajdonosa annak megszerzését a tudományok művelése terén célnak, vagy eszköznek tekintie.

Tagadhatatlan, hogy a gazdasági és szociális kérdések súlya és fontossága az évek folytán egyre nagyobb lett, úgyhogy a mindennapi élet apró-cseprő ügyeit és a nemzetek nagy mozgalmait és elhatározásait egyaránt ezek uralják, vagy legalább is nagy mértékben irányítják és befolyásolják. E két témakör oly szorosán összefügg egymással, hogy az utóbbi mondhatni jórészt függvénye lett az elsőnek és a gazdasági élet, vagy helyesebből az annak alapját képező tőkés gazdasági rendszer törvényszerűségei azok, amelyek hivatva volnának az ezen keretbe beletartozó ezernyi különféle problémát szabályozni. A kapitalizmus törvényei azonban csupán elméleti tudományos megállapítások, amelyek szankciót csak az állam köz- és magánjogi rendszerébe való beillesztésük által nyernek. Az alkalmazott jogtudomány feladata volna, hogy az állam jogszabályalkotása és közigazgatása útján gazdasági rendszerünk tudományosan megállapított törvényszerűségeit az életben érvényesüléshez juttassa. Ez volna a hivatása a kormánynak, illetve tisztviselőinek a törvény-előkészítés, valamint a rendeletek kiadása és végrehajtása terén éppúgy, mint a bíróságoknak a törvények és rendeletek alkalmazása és magyarázata, de főleg a jogszabályt pótló joggyakorlat kialakítása terén. És mind e jogászok mily gyakran indulnak ki abból a feltevésből, hogy az élet van a jogrendszer kedvéért és utóbbit kell a jogrendszerhez idomítani, nem pedig megfordítva. Hányszor akarják a gazdasági élet jelenségeit jogszabályok által oly irányba fejleszteni, amely irány ezen jelenség természetének, a gazdasági élet házi törvényeinek nem felel meg. Holott éppen a jogtudományt kellene a gazdasági törvényszerűségek irányába fejleszteni, mert a gazdasági élettel szemben a jogtudomány szerepe csupán a házi törvények rendszerbefoglalása és összeegyeztetése, nem pedig a gazdasági élet fejlődési irányainak megállapítása lehet. Ezek a kérdések szaktisztviselők és szakbíróságok után kiáltanak, mert a jelenlegi rendszer, a jogtudomány felségjogaiból kiindulva, a legtisztábban gazdasági természetű kérdések szabályozásánál a múltban is, most is (1. kartelltörvénytervezet és a részvényjog reformja) tisztán jogászi elgondolások alapján, sőt nem ritkán a gazdasági élet kívánalmaival és törvényszerűségeivel ellentétben jár el. A jogtudomány szerepének ez a — már az öncélúsághoz közeljáró — felfogása pedig jórészt arra vezetendő vissza, hogy az egyetemről kikerülő jogásznemzedék gazdasági kérdésekkel vagy egyáltalában nem, vagy csak tág körvonalakban ismerkedvén meg, ha az e téren szerzett gyér ismereteit a tisztán Jogászi tárgyak óriási anyagával összehasonlítja, önkénytelenül a gazdasági kérdéseknek az elméleti és tételes jogi tárgyakkal szemben való másodrendű fontosságát vési emlékébe. Az elmúlt évben a budapesti kir. törvényszék egyik tanácsának tagjai automobilvezetői tanfolyamot iiall-gattak, hogy a tanács elé kerülő automobilbalesetekkel kapcsolatos bűnvádi ügyek elbírálásához a kellő szakértelmet megszerezzék. Viszont úgylátszik, hogy a köz- és magángazdaság problémáihoz

Magyarországon mindenki ért és így alig hallani, hogy ezen a téren a jogásztisztviselők vagy bírák hasonló érdeklődést tanúsítanak.

A PARLAMENTI KORMÁNYFORMA és a népképviselői rendszer egyik legnagyobb akadálya a szakszerűség megfelelő érvényesülésének az állam életében. Amíg az állami élet problémái egyszerűbbek voltak, nem volt ok a nemzet önrendelkezési joga szabad érvényesülését korlátozni. Hogy a parlament a népakarat minél tisztább kifejezője legyen, a képviselőiséget csupán oly minimális értelmi cenzus eléréséhez kötötték, amely az állam ügyeibe való beleszólás nagy horderejű jogával arányban álló értelmiség tekintetében garanciát egyáltalában nem nyújt. E mellett a parlamenti kormányok elengedhetetlen stabilitásának biztosítására irányuló törekvés által kifejlesztett szervezett többségek intézménye is sokban csökkenti az egyes törvényhozó jelentőségét és kritikájának súlyát, úgyhogy a törvényalkotásra való befolyás nagy mértékben áttolódott a kormányra, illetve a sokszor laikus — miniszterekre.

Bár a mai parlamentárizmus fejlődése során messze távolodott el kiindulási pontjától és a szervezett többség pártfegyelme folytán, a népakarat képviselőinek esetenkénti állásfoglalása tekintetében, inkább csak a formákban éli ki magát, az államkormányzat teljes mértékben sínyli a parlamentarizmus alapelvéből folyó azon visszás helyzet hátrányát, hogy az adminisztráció legnagyobb szakértelmet igénylő legfelsőbb állomásait a politikai helyzet és a pártok erőviszonyai által determinált egyének, nem pedig a képesség és szakértelem alapján kiválasztottak foglalják el, mégpedig a személy szerint viselt politikai felelősség folytán nagy, sok tekintetben korlátlan hatáskörrel. Nem igényel bővebb fejtegetést az, hogy különösen ma, a nehéz és mindenesetre különleges gazdasági és szociális viszonyok közepeit fokozott fontosságot nyer az állami és magángazdaság minden általánosabb jelentőségű kérdésének szakszerű elbírálása. A felmerülő problémák eredetének, körülményeinek, az esetleg mutatkozó analógiáknak felismerése, valamint a tervezett intézkedések várható hatásai tekintetében vonható következtetések helyes elbírálása olyan alapos elméleti és gyakorlati ismereteket tételez fel, amelyek laikusoktól alig remélhetők. A meglehetősen élére állított gazdasági helyzetben lényeges kérdésekben minden kísérletezés fokozott kockázattal jár és rendkívüli, néha helyrehozhatatlan károkat okozhat. Ha tehát e kérdésekben a múlttal szemben ma fokozott jelentőséget tulajdonítunk már az állami tisztviselők körében is a komoly szakértelemnek, nem vitás, hogy még nagyobb érdek fűződne ahhoz, hogy a törvényhozók és az állami végrehajtó hatalom legfőbb letéteményesei, a miniszterek megfelelő elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkezzenek a reájuk bízott feladatkör tekintetében. Az emberiség fejlődése pedig eszközeiben egyre kényesebb versenyt és folyton komplikáltabb problémákat fog e téren produkálni, e verseny sikeres megvívása, a problémák helyes megoldása tehát egyre nagyobb szakértelmet, a; részletkérdések egyre tökéletesebb ismeretét fogja azoktól igényelni, akik ily kérdések megoldására hivatottak. El fog tehát jönni az az

idő, amikor a szakszerűség irányában való törekvés, ami most talán még kissé ködösen, félig-meddig az öntudat küszöbe alatt él az emberekben, egyszerre mint parancsoló szükségesség fog előttünk állni. Félő, hogy ekkor a parlamentarizmus, ha válságát felismerve időközben saját okszerű reformját, a szakszerűség irányába való továbbfejlődése kérdését meg nem oldja, komoly dilemmába fog jutni.

A választói jognak, a nemzetek önrendelkezési joga elméletére való hivatkozással az utóbbi két évtized alatt eszközölt nagymérvű kiszélesítése folytán tagadhatatlanul, de egyúttal természetesen is a törvényhozó testületek tagjainak átlagos értelmi foka Európa-szerte nagy mértékben lezökkent. Az alkotmány sáncaiba újonnan bevont tömegek kevés helyen bizonyultak annyira éretteknek, hogy a komoly, közérdeket szem előtt tartó gouvemementális politikát a választási technikával ügyeskedő korteskedések és izgató népszónokok fölé emeljék és utólag megállapítható, hogy a szélsőséges választójog kiterjesztése világszerte, az addig kormányképessegre nem vergődött politikai pártok érdekeit sikerrel szolgálta ugyan, de egyébként a törvényhozások értelmi szintje és munkaképessége szempontjából alig tudott értékes eredményeket felmutatni. Érdekes, de semmiképpen sem szerencsés találatnak, hogy a választói jog kiterjesztését propagáló világáramlatnak, főleg a háború után bekövetkezett döntő sikere azokkal az évekkel esik egybe, amelyek a megnehezedett és rendkívüli gazdasági viszonyok folytán, a komplikált problémák egész sorát tették a nemzetek fejlődésének, sőt existenciájának útjába, amelyekben tehát a nemzetek szuverenitásának hordozóival szemben egyre fokozódó igények emeltettek. Éppen akkor jutottak a korábbiaknál is laikusabb törvényhozók az állami életben szóhoz, amikor a reálpolitika, a nehezülő viszonyok között egyre jobban szükségessé váló nagyobb hozzáértés és szakszerűség érdekében, a törvényhozások szintjének emelését, tehát az aktív, de főleg a passzív választójognak magasabb értelmi cenzushoz való kötését kívánta volna meg a nemzetek egyetemes érdekei szempontjából. És ugyanakkor, amikor egyes politikai irányzatok még mindig harcolnak a választójog további kiszélesítésének a tömegek előtt mindenestre rendkívül népszerű gondolataért, a másik oldalon komoly gondokat okoz még a jelenlegi helyzet is, amely a szakszerűség érvényesülése szempontjából oly kevésbé kielégítő képet mutat.

Egy fejlődési folyamatban — még ha mesterséges és nem szükség-szerű is — visszafelé haladni mindig nehéz; már megszerzett jogokat, még ha oly kevésbé értékesek is, megcsorbítani mindig népszerűtlen feladat. A politikában fokozottan áll ez, mert mindig akadnak ellenzéki pártok, amelyek a kormány álláspontjának gyengítésére szívesen használnak ki egy olyan, a tömegeknél jól értékesíthető beállítást, amely az efféle programot valló kormányt hatalmi érdekből folytatott reakcionarizmussal vádolná meg. És mégis kellene tenni valamit.

Ha jól meggondoljuk, a parlamentarizmus mai formája nem egyedüli, de nem is közvetlen módja a népakarat érvényesülésének. És ha utóbbinak ősfarmája, a népszavazás helyet is kapott egy-két modem

alkotmányban, a mai komplikált állami berendezkedés mellett ez már gyakorlati szempontból is csak nagyritkán, alapvető kérdésekben nyerhet alkalmazást. Az állam kormányzását erre a nehézkes és — valljuk be — nem mindig megnyugtatóan funkcionáló berendezkedésre bízni, nem is nagyon látszanék bátorító gondolatnak. Ha azonban meggondoljuk, hogy a népakarat érvényesülése terén a mai népképviseleti rendszer is már csak kompromisszumnak tekinthető, nem látszik oly lehetetlennek a gondolat, hogy ezt a kompromisszumos megoldást, ha már nem felel meg a követelményeknek, a szükséglet irányába továbbfejlesszük, sőt esetleg egy másik, talán célravezetőbb kompromisszummal helyettesítsük.

Az utolsó évszázad történelmén végigtekintve szembetűnő jelenség az emberiségnek különféle szempontok szerint folyó és egyre általánosabbá váló szervezkedése. A terület, faj, vallás, foglalkozás stb. szerint tagozott társadalom egyes csoportjai, a tagjaikat egyformán és közösen érdeklő kérdésekkel szemben való közös és együttes állásfoglalás fokozott erejének felismerése következtében egyre szorosabbra fűzik a tagjaikat felölölő szervezet szálait. Egyes ilyen szervezetek törvény útján hívtak életbe, nem ritkán hatósági jogokkal ruháztattak fel, sőt a terület szerint tagolt társadalmi keretek — az önkormányzatok, az állami végrehajtó hatalom többé-kevésbé autonóm helyi szerveiként jelentkeznek. Ha ezen szervezetek önkormányzati választásait előzetes szelekciónak tekintjük és a törvényhozók megválasztását a választó tömegek helyett a társadalom ily különféle alapokon szervezkedett tagozataira bízunk, ez lényegében annyit jelent, hogy az állampolgároknak, a legszélesebb körű szervezet tagjainak a közösség ügyeire gyakorolható befolyása egy fokkal közvetettebbé válik ugyan, de lényegében nem szűnik meg. Hogy egy ilyen megoldás népszerű lenne, azt nem állíthatjuk, a hozzá hasonló rendi gondolatot a német népterületen különböző pártok (nemzeti szocialisták, osztrák Heimwehr) propagandája sem tudta eddig komolyabban elfogadtatni, de hogy lényeges jogokat nem vonna el, az — ha a jelenleg érvényben levő választójognak az állam önkormányzatában való gyakorlati érvényesülését higgadt és becsületes értékelés alá vonjuk — kétségtelennek látszik. Viszont, hogy a különféle társadalmi szervezetek autonómiájának közbeiktatása a parlament általános értelmi szintjét nagy mértékben volna emelni alkalmas, az bizonyos. Nagyon valószínű, hogy egy ilyen reform ezen túlmenőleg a szakszerűség irányában is jelentős haladást képviselne, mert a gazdasági, vagy egyéb gyakorlati szempontok alapján létesült szervezetek képviselői révén ezek a mindnyájunkat legjobban égető kérdések a parlamentben szakszerűbb kritikához és tárgyilagosabb döntő fórumhoz juthatnának. Csak megerősítik ennek az álláspontnak helyességét a magyar felsőház eddigi működésének során szerzett tapasztalatok, amely intézmény még korlátozott hatáskörében is be tudta váltani a hozzáfűzött reményeket és a képviselőház szerepében nyilván még sokkal jelentősebb és jobb szolgálatokat is tehetne. Nem kevésbé népszerűtlen, de époly hasznos volna a törvényhozók értelmi cenzusának lényeges emelése, valamint a miniszteri és államtitkári (alminiszteri)

állásoknak elméleti és gyakorlati szakképzettséghez való kötése. Mindezek mellett mégis talán a legfontosabb volna, elsősorban az állami szolgálatra képesítő egyetemi tanulmányoknak, de ugyanígy másodsorban a középfokú oktatásügynek is olyan irányú reformja, amely a tanulóifjúságot a gazdasági és szociális kérdések lényeges alapfogalmaihoz közelebb vezetné. Bármily nehéz a középiskolák túlszűfolt tanrendjéhez bármit hozzátenni, vagy abból valamit is elvenni, mégis ki kellene küszöbölni, hogy a középiskolát végzettek tömege, kivéve a jogi és gazdasági főiskolákon továbbtanuló hányadot, még csak említeni se halljon semmit a gazdasági és szociális kérdésekről. Vagy ha a középiskolákban nem, úgy legalább az összes főiskolákon kellene kötelező tantárgyként ízelítőt adni e kérdésekből, amelyek minden ember életlehetőségeit oly közelről érintik és amelyeknek ismerete az aktív és passzív választójog folytán az állam szempontjából is egyre fontosabbá válik.

Végül a közönség nevelése terén sokat tehetnének a hírlapok is. A „Megduzzadt hírlap“ írója nagyon érdekesen mutatott rá folyóiratunk októberi számában a magyar hírlapírás pletóriájára, a magazinok irányában történt helytelen fejlődésére és arra a szakszerű „hozzánemértés“-re, amely azt ma, sajnos, tényleg jellemzi. Még felemlíthetnének talán, hogy mindehhez a felelősségérzet és önkritika jelentős hiánya is járul, ami néha már károsra is teszi a sajtó tevékenységét, míg az előbb felsorolt hibák inkább csak értékét kisebbítették. A bajokát részben ott is látjuk, hogy kuriózumot írni könnyebb, mint komoly hírlapirodalmat művelni. Az újságírásnál sokkal veszélytelenebb üzemek is képesítéshez vannak kötve Magyarországon, de hírlapot írni, a milliófejű társadalom hangulatával játszani és közvéleményét irányítani, minden előképzettség nélkül, bárkinek szabad, — nem tehetek róla, ha újból „szabadságjogokéba ütközöm a következtetés levonásánál — mert nálunk szívesen tévesztik össze az újságírókat a szabadsajtóval, de azt hiszem, legfőbb ideje volna az újságírás mesterségét az újságírás tudományának rangjára emelni és ezen komoly hivatást, komoly előképzettséghez kötni. Talán a mai megduzzadt hírlapok betegségét is meggyógyítaná idővel egy ilyen intézkedés, a nagyközönség nevelése révén, a szakszerűség érvényesülését az állam életében azonban kétségtelenül nagy mértékben előmozdítaná.

IFJ. SIMONTSITS ELEMÉR